Массо а мехкийн пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ПАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера дене ● ШИНАРА, 15 октябрь 1974 шу. ● № 124 (5418). ● Мах 2 кап.

Советски Союза къахьегамхой! Къовсам лоаттабе 1974 шера плани тІаийца социалистически декхараши кхоачашдар духьа! ШерагІа йоаржае ийслагІа пятилетка толаме кхоачашъяр духьа деррига халкъо лелаю социалистически яхь!

(Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 57-гІа шу дизарга даьча КПСС ЦК ТІахьехамашра).

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ 57-гІа ШУ ДИЗАРГА ДАЬ

КПСС ЦК ТІАХЬЕХАМАШ

1. Даькъала хилда Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 57-гІа шу!

2. Даькъала хилба дерригдуней исторе керда зама — дуне революционно керладаккхара, капитализмагара социализмага доелара зама хьайийлла Сийлахь-боккха Октябрь!

3. Даькъала хийла марксизм-ленинизм — даим дийна латта революционни, интернациональни хьехам, империализмана духьала, социализми коммунизми котъаккхар духьа дерригача мехкий къахьегамхошна лоаттабеча къовсама байракх!

4. Коммунистий! КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяр духьа дерригача халкъо лоаттабеча къовсама хьалхалаттараш, шоай хьинарца нах вІаштІехьбоахараши церна кхетам лураши хила!

5. Советски Союза къахьегамхой! Хьинаре къовсам лоаттабе парте XXIV съезда решенеш кхоачашъяр духьа, вай Даьхен экономически обороници ница дІако чІоагІбар духьа!

6. Советски Союза къахьегамхой! Къовсам лоаттабе 1974 шера плани тІаийца социалистически декхараши кхоачашдар духьа! ШерагІа йоаржае ийслагІа пятилетка толаме кхоачашъяр духьа деррига халкъо лелаю социалистически яхь!

7. Хоастаж хилда сийлахь-доккхача советски халкъа — коммунизм хьалъеш доаллачоа!

8. Даькъала хийла Советий Мехка турпал болхлой класс—коммунизм хьалъеча хьалхалатта низ!

9. Даькъала хилба сийлахьа колхозни ахархой — коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лоацархо!

10. Даькъала хийла советски халкъа интеллигенци — коммунизм болхам доллачи хьинаре къонах лоаттабер!

11. Даькъала хийла болхлой классеи колхозни ахархойи цхьоагІо! ЧІоагІлойла йоаргІоаца советски общества идейно-политически цхьоагІо!

12. Даькъала хийла СССР халкъий интернациональни цхьоагІон вежарашка доза доттагІала — КПСС ленински къаман политикана карагІдаьнно сийлахь-доккха хІама!

13. Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти — тоххамах чакхъьина болхлой класса, дерригача советски халкъа авангард!

Даькъала хийла партеи советски халкъеи йоаргІоаца, сийлахь-йоккха цхьоагІо!

14. Даькъала хийла къахьегамхой депутатий Советаш — бокъонца долча халкъа Іаьдала органаш! ДегІа а ухийна, чІоагІ а доІла социалистически демократи, къахьегамхоша шерагІа дакъа лоацалда паччахьалкхена доал деча!

[illegible]

Даькъала хийла советски профсоюзаш—коммунизма школа!

16. Кагий нахи мехкарий! ТІагІертте Іомабе марксистско-ленински хьехам, Іилмана, техникана, культурана карагІдаьнараш! ТІа-тІа дукхагІа хилийта советски халкъа сийлахьа революционни, тІема, къахьегамна традицеш! КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра тІехьа хьинаре къовсам лоаттабераш хила!

17. Даькъала хийла Ленински комсомол — Коммунистически парте тешаме гІончен резерв, коммунизм хьалъеш боахача къоначар хьалхалатте отряд!

18. Даькъала хилба советски кхалнах — коммунистически общество хьинаре хьалъеш боахкараш!

19. Советски тІемахой! Хадданза лакхье шоай тІемен политически кийчо! Ше а тешаме а лорабе советски халкъа машарца къахьегам!

Даькъала хилда СССР турпала Герзашцара Низам!

20. Советски Союза къахьегамхой! ТІагІертте къовсам лоаттабе социалистически экономика — Даьхен низен халкъа хьал-торо хаддаза лакхъярен [illegible]

21. Советски Союза къахьегамхой! [illegible] производства эффективности лакхье шерта, дукхагІа, дикагІа, дІабоадача [illegible] дарегІа продукци тела хьажа!

22. Советски Союза къахьегамхой! ТІехдикка болх бергбола гІулакх вІаштІехьдаккха, бизза пайда аца производства чурта резерваех! Халкъа боахама дерригача звеньяшна чІоагІъе дисциплинаи организованности!

23. Хоастам хилба пятилетка толаме чакхъяккхар духьа дерригача халкъо лелаеча социалистически яхье керте а этта болхача производства хьалхалаттараштеи новаторараштеи!

24. Промышленноста болхлой! Мехка индустриальни низ дІахо чІоагІбар духьа къовсам лоаттабе! Технически прогресс сихъелга, производственни мошностех пайда дикагІа эцнга вІаштІехьдаккха гІерта!

Никъ шерагІа ле кердача техникаиен прогрессивни [illegible]!

25. Промышленноста болхлой! Халкъа эша товараш дукхагІеи керд-кердача ассортиментагІеи арахеца, уж дикагІа а маьха дарегІа а хилийта!

26. ГІишлошъю болхлой! Шоай ханнахьа болх бе йолаллийта керда объекташ, дикагІеи дІабоала мел лохагІа болаши хилийта гІишлон балхаш! Капитальни гІирсаш хьажара эффективность лакхъе!

27. Транспортен бузанеи болхлой! ДегІа а [illegible] транспортни [illegible]

(Чакхдоалар 2-ча агІо тІа).

ВЕЖАРИЙ ДОТТАГІАЛА БАЙРАКХА КІАЛ

МОЛДАВЕ КОМПАРТЕ ЦК-аи МОЛДАВСКИ ССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ ТОРЖЕСТВЕННИ ЗАСЕДАНИ

Дог тІеэдаьккхаи сийрдеи цІей дехад Молдаве лаьтта. Советий мехка цхьатарра боьзо йоача, вежарашка долча халкъий цхьан деналле дезаду республика къахьегамхоша сийдола юбилей — Молдавски Советски Социалистически Республика вІашагІъеллаи Молдаве Коммунистически парте хьаьнь 50 шу дизар. Ах бІаь шера республико баьб бІаь шерашка кийсса бола ІалаьматебоккІа исторически никъ. Хьалха тІехьайнса паччахьа Россе йиет хиннача цох хинной хІалларча индустрен лакхе дегІабенача юрта боахамеи крой.

Социальни, экономически, духовни вахаре ший кхелла [illegible] дІаэттача молдавски халкъо, бошха-дика толамаш даьхах КПСС хьаькъалера къаман политика, социалистически Даьхен дерригача халкъашца кир тела доттагІали вІеши гІо дари баьдан долаш.

ХІаьта тахан Молдаве къахьегамхоша этара хьалхара бергал оал лаьтта машар Іалашбара тІаерзаль политика дерригІен хургдар гуш дІахьоча, вай дукххача къамий Даьхе дІахо тоалуш дегІаяра, къахьегамхой хьал-торони ирален йоакхо оча КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте леттача парте ленински Центральни Комитета, цуй Политбюрона.

ЦІей хеаде кийча яь «Октомбрие» (Октябрь) Дворенца адаим. Флагштокех йоахк СССР паччахьалкхен байракх, вежарашка йолча дерригача союзни республикай байракхаш. 11 октябре уккхаза хилар Молдаве Компарте Центральни Комитетеи Молдавски ССР Лакхехьарча Советеи цхьана юбилейна вІашагІъеллаи Молдаве Компарти хьаьнь 50 шу дизара хетаь торжественни заседание.

Зале — Молдаве Компарте ЦК членаш, республика Лакхехьарча Совета депутаташ, партийни советски организацей кулгалхой, промышленностеи юрта боахамеи хьалха латтараш, Іилмаи культураи деятелаш, Советски Эскара тІемахой. Уккхаза ба дерригача союзни республикашкара, Москвера, Ленинградера хьаьший.

ЧІоагІа, дІаьхдаь тІоераш детташ, уразтта тІакІпар торжественни заседание хиннараша КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев. Президиуме ба — новкъостий В. В. Щербицкий, П. М. Машеров, Ш. Р. Рашидов, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Молдаве Компарте ЦК хьалхара секретарь И. И. Бодюл, республика Лакхехьарча Совета Президиума председатель Ф. Ф. Ильященко, Молдавски ССР Министрий Совета председатель П. А. Паскарь, союзни республикай делегацей кулгалхой, Компартей ЦК хьалхара секретараш: Гуйзе — Э. А. Шеварднадзе, Азербайджана — Г. А. Алиев, Литва — П. П. Гришкявичус, Латве — А. Э. Восс, Киргизе — Т. У. Усубалиев, Таджикистана — Д. Р. Расулов, Армене — А. Е. Кочинян, Туркменистана — М. Г. Гапуров, Эстоне — И. Г. Кэбин, Казахски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель С. Б. Ниязбеков, Гражданска авиаце министр Б. П. Бугаев, КПСС ЦК Общий отдела заведующи К. У. Черненко, ВЛКСМ ЦК хьалхара секретарь Е. М. Тяжельников, Моссовета исполкома председатель В. Ф. Промыслов, СССР оборона министра заместитель эскара инарал В. Ф. Толубко, КПСС ЦК Генеральни секретара помощник В. А. Голиков, Молдаве Компарте ЦК бюро членаш, Молдавски ССР Министрий Совета председатела заместителаш, республика Лакхехьарча Совета Президиума членаш, цІи хеза производственникаш, общественноста векалаш.

Уккхаза ба — Болгарски Коммунистически парте Политбюро членалла кандидат, ВКП Пловдивски окружкома хьалхара секретарь Драже Вылчева, Киеве аккредитовани болча цхьадолча социалистически мехкий генеральни консульствай кулгалхой.

Торжественни собрани хьайиллар Молдаве Компарте ЦК хьалхарча секретара И. И. Бодюла.

Укх цІей дездеча денношка, аьлар цо, Молдаве коммунисташа, дерригача къахьегамхоша шоай дІайха баркали къонгий безами дІакхайкабу ший гІулакхашка ленински хьаькъал, болхлой класса, дерригача къахьегама халкъа ленински тешам болаш йолча хьалхарча Коммунистически партена, цуй Центральни Комитета.

Вай цІей къаьстта гІоза а лоархІаме а да уккхаза дакъа лоацаш белгалваьнна марксист - ленинец, коммунизм, лаьтта машаре социальни прогресса баьхан чІоагІа къовсам лоаттабеш вола новкъост Леонид Ильич Брежнев хилар. Республика къахьегамхой чІоагІа сатувсаш бар, Леонид Ильич, Хьо Молдаве варга.

Шоай ираза юкъе Іа дикха Іалаьмате доккха дакъа гу цара. ТІом чакхбаьнначул тІехьагІарча халача хана тха халкъа Іа хьа а йийла хьахьекхар Молдавски лаьтта социально - экономически хувцамаш дара торонаши перспективаши, хІаьта хьайх доаллача кхоачалургдоацача хьинарца, организаторски талантаца Молдаве коммунисташа, дерригача къахьегамхоша керте этта Хьо тха крае дегІаена социализм хьалъяра лоаттабеча къовсаме.

Сога доккха ираз къаьчал, аьлар дІахо И. И. Бодюла, ваьха ираза дуъа Іа мел денох, тха сийрда цІей дездеча дакъа лаца а из алсамдаккха а тхо долча. Хьо варах молдавски халкъа кІоарггача дег тІара доагІа баркал ала.

Партен паччахьалкхени кулгалхой дег тІара лоархІаш хилариа молдавски халкъо КПСС ЦК Политбюрога доьхийт Іалаьмате доккха баркалв дег тІара моаршали, хІаьта дег тІара лоа дика увахшІена болаш, вай дукхаезача Даьхен ираз, лаьтта машаре социальни прогресси баьхан кхоачалургдоаца хьинари беркате къахьегаши уж хилар.

Шовзткъеи итт шера лакхаденгара, белгалдир Молдаве Компарте ЦК хьалхарча секретара, къаьстта леваш гу вай вахара интернациональни хьесап, советски халкъий йоаргІоаца цхьоагІо. Цо хІейха, дег тІара моаршал хьаттар делегацей кулгалхошкеи членашкеи — дерригача союзни республикай, Москва, Ленинграда городий векалашка, СССР оборона министерства, ВЛКСМ ЦК делегацешка.

Цо иштта моаршал хьаттар Болгарски Халкъа Республика город Пловдива делегацега.

Молдаве Коммунистически парте Центральни Комитета, республика Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета кІерагІа И. И. Бодюла дег тІара даькъала бийцар торжественни заседане дакъа мел лоацараш, республика беррига къахьегамхой белгалйоалаш йолча юбилейца Молдавски ССР вІашагІъеллая Молдаве Коммунистически парти хьаьнь 50 шу деларца.

Ёх СССР-ен Молдавски ССР-ен паччахьалкхен гимнаш.

ЧІоагІа дегаш айденна болаш КПСС ЦК ленински Политбюро составах сийлен президиум хорж торжественни заседане дакъа лоацараша.

Дош лу КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева. Гулбеннараш хьал а гІайтте чІоагІа гІоараш детташ тІаэц воа. Л. И. Брежнев. КПСС, цуй Центральни Комитета, ЦК Политбюро сийна моаршал кхайкадеш оалац ек.

Новкъоста Л. И. Брежнева къамальлага чІоагІа теркам тІабахийтан хьалт долаши ладийтІар торжественни заседане мел хиннараша. Советски Союзерчен дунен кхача дукхача паччахьалкхений миллионаш бийча наха.

Цул тІехьагІа Молдавски Советски Социалистически Республикай Молдаве Компартей 50 шу дизарах доклад йир Молдаве Компарте ЦК хьалхарча секретара И. И. Бодюла.

Новкъоста И. И. Бодюла доклад цкъа санна дукхаза а гІоараш детташ юкъагІаьхар.

Молдавски ССР къахьегамхой сийлен шераца даькъала бийцар делегацей кулгалхоша: РСФСР — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, республика Министрий Совета Председатела М. С. Соломенцева, Москва — Моссовета исполкома председатела В. Ф. Промыслова, Украински ССР КПСС ЦК Политбюро члена, Украина Компарте ЦК хьалхарча секретара В. В. Щербицке, Ленинграда — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, парте обкома хьалхарча секретара Г. В. Романова, Белоруссни ССР — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, Белоруссе Компарте ЦК хьалхарча секретара П. М. Машерова, Узбекски ССР — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, Узбекистана Компарте ЦК хьалхарча секретара Ш. Р. Рашидова, Казахски ССР — республика Лакхехьарча Совета Президиума Председатела С. Б. Ниязбекова, Грузински ССР — Грузе Компарте ЦК хьалхарча секретара Э. А. Шеварднадзе, Азербайджански ССР — Азербайджана Компарте ЦК хьалхарча секретара Г. А. Алиева, Литовски ССР — Литва Компарте ЦК хьалхарча секретара П. П. Гришкявичуса, Латвийски ССР — Латве Компарте ЦК хьалхарча секретара А. Э. Восса, Киргизски ССР — Киргизе Компарте ЦК хьалхарча секретара Т. У. Усубалиева, Таджикски ССР—Таджикистана Компарте ЦК хьалхарча секретара Д. Р. Расулова, Армянски ССР — Армене Компарте ЦК хьалхарча секретара А. Е. Кочиняна, Туркменски ССР — Туркменистана Компарте ЦК хьалхарча секретара М. Г. Гапурова, Эстонски ССР — Эстоне Компарте ЦК хьалхарча секретара И. Г. Кэбина.

Цар белгалдора, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева ше къамаьл деш аьннача дІайхача дег тІара доагІача дешаша а молдавски халкъа карагІдаьннарий цо боккха мах баро а торжественни заседане дакъа лоацаш мел хиннарий чІоагІа дегаш тохадалийта хилар. Цо даьча къамаьла кІара дешаца, ийслагІа пятилетка чакхйоалаш а коммунизм хьалъяра кІахорча ханна цо оттадаьча декхарашка цІаькха а кІаькха а гучаьйлар вай социалистически Даьхен дерригача республикаш, краяши областаши дІахо а массе оагІорахьара а дегІаяхара, халкъа вахара хьал айдара, лаьтта машар лоаттабара а чІоагІбара а, коммунизм хьалъяра накъа тІа дерригІа дІахьалхо советски общество яхара еш йола партийни йоакхо.

Оратораша белгалдоахар, Советски мехка дерригача хийцоле республикаш санна советски Молдаве экономикеи культуреи сихха айлар — из болхлой классо, колхозни ахархоша, халкъа интеллигенцес деган айденна къахьегарах хьахиннар долга. Из Коммунистически парте ленински къаман политикай даьнна доккха беркате из котъяллара къамта тешаланза. Алхха халкъий вежарий дезале, уж дІяхха вІашагІ кхотадаларца мара йиш хиланзар хІара советски республика сихха дегІайоалле, вай сийлахь - йоккхача социалистически Даьхен низ селла сиха чІоагІбе.

Торжественни заседане дакъа лаьцараша чІоагІа дегаш айденна тІайийцар КПСС Центральни Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага, СССР Министрий Советага даьхийта моаршал хоатта письмо.

Торжественни заседани дІакъовла. Цига лакъа лаьцараша дегаш айденна болаш йоаккх партийни гимн «Интернационал».

Юха а зале КПСС, цуй ленински Центральни Комитета, Советски мехка вежарашка долча халкъий доттагІа сийна оаш ек.

(ТАСС).

Новкъост Л. И. БРЕЖНЕВА даь къамаьл

Деза новкъостий, Молдаве Коммунистически парте Центральни Комитета членаш!

Деза новкъостий, Молдавски ССР Лакхехьарча Совета депутаташ!

Дезе хьаьший, новкъостий доттагІий!

Молдавски Советски Социалистически республика граждана!

Сона доккха дилхетар да тахан уккхаза шоана юкъехилар, ер башха-дика цІей дездеча дакъа лацар. Эттара дездагІа дола моаршал да шуга Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетагара, СССР Союза Лакхехьарча Совета Президиумагара, СССР Министрий Советагара. Дег тІара моаршал да советски Молдаве беррига къахьегамхошка!

Шин шу гирта ха яьнай Советски Социалистически Республикай Союза ах бІаь шу диза юбилей езьеш вай белгальдаккхача цу дезача дийнахьа деяз. Вай юкъера цІей дар Советски Украина, Белоруссе, Казахстана, Грузе, Азербайджана, Армене 50 шу дизар. Кастта советски наха белгалйоаккхаргья вай среднеазиатски республикий — Узбекистана, Киргизе, Таджикистана, Туркмене — ах бІаь шу дизара юбилей. ХІаьта ха еза событи дег тІара даькъала ю вай цу республикай вежарашца долча халкъийи цар коммунистически партейи.

ХІаьта тахан дерригача вай сийлахь-боккхача мехко шуца цхьана дезду Молдавски Советски Социалистически Республикеи Молдаве Коммунистически партеи хьаьнь 50 шу дизар.

Атта дакъа кхаьчадац молдавски халкъага. Дукххача бІаьш шерешка цо хьабена беррига никъ ца деш дисар духьа, паргІатеи шийи доІаьнеи хила, дІахо леттІа дакха ший боккъо ожкхар духьа цо тІагІертта лоаттабаьча, халача къовсамах хьалбийза ба. Цу къовламе молдавий оагІув массаза а хьалламаьб Россе хьалхалаттача наха. Укх краи вахарцеи кхелхашей, цуи ший тайпача культурашца кхаьчена а Пушкинеи, Толстоеи, Горьке а Короленко а творчество.

Молдаве революционни болам хьахинаьб Петербургски «Болхлой класс мукъалкахар духьа лоаттабеча къовсама Союзо» чІоагІа ваккхи а еш. XIX—XX-гІа бІаьшерешка йолалуча юкъе уккхаза хьахиннай социал - демократически группаш. Кишиневе, укх залера гаьна йоацаш бола баьб ленински «Искрай» подпольни типографе.

Беррига советски наха хоккхал ду молдавски халкъа сийлахьа къонгех — революцей полководцах Михаил Фрунзех, легендарни командирах Григорий Котовскех, Советски Даьхен паргІатонна тІехьарча денаьча къовсамхочох Сергей Лазох.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце оалаштара дезз гола тохийтар молдавски халкъа кхелашка а. 1918 шу долалуча юкъе ший большевистски организацей кулгалца молдавски халкъо Бессарабе дерригача территоре тІа Советий Іаьдал оттадир. Цхьабакъда болхлойи ахархойи къонача паччахьалкхена тІадаьржача дуней талкъашта юкъерча империализма низий вІаштІехьдаьлар паччахьа Румыне доал деча классий кулгашка Прутаи Днестраи юкъера край советски Даьхенах ткъаь шин шера дІакъоастае. Цу тайпара, низагІа вІашагІкъоастадаьлар молдавски лаьттеи молдавски халкъеи. Бессарабе баьхача наха чала хаинаш яр цкъ. Ер да йоазал волча французски писатела - коммунисте Анри Барбюса тешал: «Цхьан хана тоаенна хиина из область, — яздаь цо. — Дог делхадеча хьал тІа оттаьй, цун 60 процент кхаш тайсса дита хаза. Къаман просвещени дІаьккхай, официальни газето яздеш, къаман школаш — уж «большевизма кхувраш да»... Бахача наьха хІара кхаь сага тІехьа охранка йха эьхх ва».

Цхьанна а дийнаьна лаьгІбеннабац Бессарабе подпольни коммунистически организацей кулгалца къахьегамхоша Советски Іаьдал юхаоттадар духьа лоаттабаь къовсам. Исторически ийсхон акт хилар 1940 шера Бессарабе Советски Іаьдал юхаоттадарахи из Молдавски АССР-ах хьатохарахи. Хьайир дерригача молдавски халкъа доІаинга хьежжа союзни республикана а лоархІаш СССР-а юкъе хьачуйнца Молдавски Советски Социалистически Республика.

ХІаьта тІема бирса сахьат тІаьттача хана молдаванаш вай сийлахь-йоккхача Даьхен вокх халкъашца оагІув оагІох а теха къонахчал холаш дийтар фашистски гІаьрахоех, эза боапаш дакъа лаьцар партизански отрядашкеи подпольни организацешкеи.

Халкъа чот-ъа йоапаш дукха саготонаш тІа а кхоачаеш дІадаьца латташ кхо шу даьнначул тІехьагІа республика територи цІенъяь [illegible] фашистех. Советски Эскара сийлахьча коталоний летописе дахи юкъеяхай моастагІчун бІум Яско-Кишиневски группировкана го барам из йоханраи тІехдика чакхъяьккха операци.

Сийлахь - йоккхача Даьхен тІем тІа советски халкъ котдаларо СССР халкъий барт тайначa дезала дакм юкъеденача молдавски халкъага йиш хилийтар чІоагІача машара хьалашка керда, социалистически вахар хьалде доладала. Вешта доазол дехьа, шоана доаллахарча Балкански ахгІайрен тІа, кердача тайпара дІадоладелар гІулакхаш: Болгаре, Румыне, Югославе халкъаш, эксплуататорски строй дІа а яьккха, социализм хьалъяра накъа тІа даьлар.

Новкъостий, укх вай торжественни собране ба молдавски лаьттан тІа Советски Іаьдал баьхан долаш лоаттабьча

(ДІахододар 2-ча, 3-ча агІонаш тІа).

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ 57-гӀа ШУ ДИЗАРГА ДАЬ

КПСС ЦК ТӀАХЬЕХАМАШ

(Чекхдолу. Долалур 1-ча агӀо тӀе).

средстваш! Шоашта мамогга тоаде дӀакъа бохкама ду гӀулакхаш, мамогга дикагӀа кхоачашде советски наха эшараш!

28. Колхозхойи совхозий болхлой! ТӀаьӀертта кхоачашъе хьажа юрта боахама продукташ яхарен паччахьалкхенга йоккарйи пятилетка заданеш! Къовсам лоаттабе доаханга ӀаӀ дика йоаккхийтара дӀаьстан юхье алаташ тӀехдика дӀадера кийчо яри духьа, 1975 шера лакха хьунаьм кхебар духьа!

29. Юрта боахама болхлой! ТӀаьӀертте къовсам лоаттабе юртбоахама производствана интенсификаци яра цун эффективность лакхъяри духьа, концентраци боахамий юкъарча кооперацей ларда тӀа дегӀакхувла специализаци! Дас санна пайда эца лаьттах, техниках, къахьегамен материальни ресурсех!

30. Промышленностен юрта боахамен болхлой! Колхозийи совхозийи материальни-технически база чӀоагӀбе! Сихъе юртбоахама производствана электрификаци, комплексни механизаци, химизаци, лаьтташта мелиораци яра темпаш!

31. Торговле, общественни кхачан, бытан службай коммунальни боахамен болхлой! ХьинарегӀа дегӀа а кхувла, эргадоахаш тоа а де бытовой гӀулакхаш делга, балха прогрессивни формаш юкъакхахьа! Культура лакха йолаш советски наха гӀулакх дар духьа къовсам лоаттабе!

32. Советски Союза къахьегамхой! Коммунистически гӀулакх хилийтар духье къовсам лоаттабе! БӀарга са санна лора а де, деба а де общественни рузкъа! Шоай ма хулла бедел доагор, электроэнерги, металл, кхыйола материалаш кхоахьажа!

33. Халкъа боахама болхлой! ТӀаьӀертте нарпер-вае экономически знанеш, боахам лелабарен довлдарен хӀанзара методаш! Производствана шерагӀа юкъехахьа Ӏилман ларда тӀа вӀаштӀехьбаьккха къахьеган, толвашагӀа йола опыт, Ӏилманен техникан керда карагӀдаьнараш!

34. Советски Союза къахьегамхой! Шоашта мамогга лакхбе хӀара сага коммунистически кхетам балара, цун къахьегамен общественни хьинар дӀахо дегӀадоаладра дахьера къахьегача коллективай лоархӀам!

35. Советски Ӏилмахойи инженерно-технически болхлой! Рационализатораш а изобретателаш а! Халкъа боахама деррига доакъошка шоашта мамогга сихъе Ӏилма-технически прогресс. Ӏилманан конструкторски разработкай боарам лакхбе! Шоай махулла производствана сихагӀа юкъеххахьа гӀерта [illegible] карарча!

36. Литературан искусствий деятелаш, культура болхлой! Лакхха айина хьо партеи халкъала чулоаца советски искусства байракх, художественни говзал эргайоахаш тоае, шоай де дика йолаш недоаз хӀама де коммунизм къахьерхаьта кхетам балара!

37. Халкъа образоване болхлой! Шоашта мамогга тоаде хьажа дешар хьехара гӀулакх, тӀа-тӀа дикагӀа кийчъе халкъа боахама лаьрхӀа кадраш! Коммунизма идеаланка йоцка дешарцен къахьегамцен сакхетаме гӀулакхаш лелаберголаш кхетам де кхувш доагӀача наьканаш!

38. Унахцӏено лораярен физически культуран болхлой! Вахача наха деш дола медицински гӀулакхаш тоаде, советски наьха хӀара денначача вахара хьинарегӀа юкъехайхьа физически культура!

39. Революце, тӀема, къахьегама ветеранаш! Шоай знанеша опыта кагирвешта [illegible] къамаре дӀкъа лана кхоача шоахаьа советски халкъа революционни, тӀема, къахьегама традицеш кхетам балара!

40. Пионераш [illegible] ДегӀа дунен за Советски Дахье, [illegible] къахьегама гӀерахкаш Ӏомаде! Ленина гӀулакха тӀехьара, коммунизмана тӀехьара хӀамане [illegible] хиза кийча!

41. Вежарий моарнал да коммунистически болхлойи партешка — болхлой класса [illegible] къахьегамхойн [illegible] авангардага, империализмана духьаларча, машара, демократеиа, къамий кортамукъалена, социализмана тӀехьарча чӀоагӀача [illegible]!

42. Мелаургӏоацача марксизма-ленинизман пролетарски интернационализман ларда тӀа чӀагӀлойла деррига дунен тӀера коммунистий [illegible] кхотабалари!

43. Массе а мехкий пролетараш, вӀашагӀкхета!

44. Вежарий моарнал да социалистически мехкий халкъашка! Дега а ухийла, чӀоагӀ а хийла дунен социализма система — дунен халкъашта юкъерча болхлой класса карагӀдаьхна исторически хӀама, империализмана духьаларча къовсам лелаболаш бола маша, демократи, социализма прогресса чӀоагӀале!

45. Даькъала хийла социалистически содружества мехкий халкъий къасагӀиц [illegible]!

ЛакхагӀа айе социалистически интернационализма байракх!

46. Вежарий моарнал да капиталистически мехкашкарча болхлой классагна — къахьегамхой бекъонаш бахьан долаш, машар, демократи, социализм бахьан долаш кхо да ца кхоача къовсам лоаттабеча!

47. ДӀайха моарнал да колониальни ӀӀабан тӀеракхайсача, шоай мехкий кортамукъалени социальни прогресси чӀоагӀъяр духьа къовсам лоаттабеча халкъашке!

48. ДӀайха моарнал да империализман расизмен духьала, къамий паргӀатон кортамукъали бахьан долаш къовсам лоаттабеча колониальни шоай мукъагӀа доацачен мехкий халкъашка!

49. ЧӀоагӀлойла революционни низий дунен социализма система, дунен халкъашта юкъерча болхлой болайа, халкъий къакаин социальни кортамукъаленна тӀеньарча къовсамхой [illegible] гӀо!

50. Вежарий моарнал да наьахтенашкен фашистски халбаташкен Ӏазан озаш боахкача халкъий паргӀатонна, социализмана тӀеньарча къовсахча долча къовсамхошка!

ПаргӀата байба капиталисма тутакашка!

51. Вежарий моарнал да империалистически агрессе низаш оша а дань исторически тотаьо [illegible] турпалча вьетнамски халкъага!

[illegible] доаггӀа! Машар, паргӀато, кортамукъало хийла Индокитай деррига халкъашта!

52. Вежарий моарнал да реакционни-фашистски низий террора духьала къовсахча [illegible] къовсам лоаттабеча Чиле болхлой классага, деррига къахьегамхошка, демократашка!

Дунен халкъаш! ЧӀоагӀъе Чиле патриоташцара солидарность!

Мукъаваьлва Луис Корвалан! Мукъабоалба фашистски хунта беррига тутакхаш!

53. Вежарий моарнал да шоай са ца [illegible] реакцена духьала къовсам лоаттабеча Уругвай болхлой классага, деррига къахьегамхошка демократашке!

Мукъаваьлва Родней Арисменди империализмана духьаларча болама къабела къовсамхо!

54. Дунен халкъаш! Мамогга оаргагӀаяла Гаргарча Малхбоален еррига паччахьалкхенаштен халкъаштен тешамен чӀоагӀен машар оттабар духьа, израильски агрессе хьахинараш дӀелаь дӀадахар духьа лоаттабеча къовсаме!

ЧӀоагӀ а лолда, дегӀа а ухалда Советски Союзеи Ӏарбий мехкийи халкъашта юкъера доттагӀала хьана деладу гӀулакхаш!

55. Европейски мехкий халкъаш! Къовсам лоаттабе Европа паччахьалкхенашта юкъерча чӀоагӀа машарен безаме къамаш гӀулакхаш деладарча доацар духьа. Деррига Европа юкъарча безопасно ший болх толаме чакхбоаккхарбоакхкъ гӀулакх де гӀерта!

56. Дунен халкъаш! Кипра территора тӀара кхыча мехкий эскарш бӀу арабоаккхийла, цун суверенитета, территоре бӀарчала, логӀама сий делга хьадаха!

57. Дунен халкъаш! ПаргӀата, демократически Португали бахьан долаш къовсам [illegible] португальски халкъацара солидарность. Шоай мехк демократе наькъагӀа тӀешаме дегӀабоалабар духьа къовсам лоаттабеча Греце патриотически низашцара солидарность чӀоагӀъе!

Европа цӀенъенна нувъааьйла фашистски режимаш!

58. Азиатски мехкий халкъаш! Къовсам лоаттабе паччахьалкхенашта юкъера машар, ихьйла лелалу гӀулакхаш, [illegible] доалахой юкъмоттиг чӀоагӀъяр духьа. Азе юкъера кхерамаце бахьан долаш!

59. Дунен халкъаш! Къовсам лоаттабе дунен халкъашта юкъера кхохкам кӀаьлбергахьа леста [illegible] ца [illegible] дуьа, машаре дахара [illegible] тайп-тайпара социальни строиц йолча паччахьалкхенашта юкъерча гӀулакхий норма а хинна дӀаоттаргйола гӀулакх де гӀерта! Хьагучадаккх агресса, реваншизма, реакце халкъий машарен кхерамаш [illegible] байхна бахаш!

60. Дунен халкъаш! [illegible] ца боккхийга дунен халкъашта юкъерча гӀулакхашка закон а хинна дӀаоттаргдола а хӀаьта ядерни герз кхы цӀаккха а малхадаргдоацийна дехкаргдоаш а гӀулакх де гӀерта! Ӏоадеш латта герз совнаьйтар духьа, массаьгга а цӀендаь герз дӀадаккхийтар духьа къовсам лоаттабе!

61. Даькъала хийла Советски Союза ленински арахьара политика — халкъий машарен доттагӀален, империализмана, реакцена, тӀема духьала къовсам лоаттабеш дола деррига низаш кхетадара политика!

Котъйила КПСС XXIV съездо оттамача машара Программа идеяш!

62. ЧӀоагӀ а лойла, тоа а лойла вай сийлахь-йоккха Даьхе — Советски Социалистически Республикай Союз!

63. Марксизма-ленинизма байракха кӀал а оттаь Коммунистически парте кулгалца дӀахьалхайоахкаш долаш — коммунизма коталоюга!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет

ВЕЖАРИЙ ДОТТАГӀАЛА БАЙРАКХА КӀАЛ

Новкъост Л. И. БРЕЖНЕВА даь къамаьл

(Чекхдолар.
Долалур 1-ча агӀо тӀе).

къовсаме шоаш лакъа лаьцарех дукхха бараш, фашистски тӀаьрахоех из лораяьраш мукъадаьккхараш, республике социализм [illegible] Мукъаба сойй деш тӀара шерга моарнал дала, уж чӀоаттӀа могаш-маьршаш а болаш, дукхача шерашка бахар, цар бертате къахьегар лоаш царна лоаца бакхе!

Керда Молдаве хьачча шоашхахьара дакъа мел дӀахараш, укхаза заводаш герадаши хьалъяьрашка, сомийбешамаш кхельрашка, берашта хьийхараш, цӀенача уйланен биззаша низ тӀабохийтаьи моллагӀа ижыдола пайдане гӀулакх даьрашка, — цу масанега а такох чӀоаттӀа раьза хиния ала йиш я: «Оаха ховзетдаь хьийга хиннадац хьа», дохккал де йиш йолаш ба уж шоай тоаьнкача республиках. Цунна карагӀдаьнарех, цун ялхенан дехкарехи дувцаргда тахан новкъоста И. И. Бодюла ший доклада тӀа. Са лоаппа къовхае безам барап пхаьйола керттора моттигаш мара яц.

Мадарра аьча революци хьалехьарча Молдавена фий хайкадац промышленность якар. ХӀанз республике болх беш я хӀанзарчар тайпара йола машиностроене, химе, энергетика предприятеш, хьакьй йоккха гӀишлоний база, низ болаш дегӀаеккай яйгаш кхачан промышленность.

Цхьабакъда, эттара кертердар фуй аьча, из да, индустреца кхьана республике болх беча беррачча пахах хӀанз хханега дӀакхаьси болхлой класс хьалкхер. Селхай лаьтта оахаши комсаш кхеаша хиннараш тахан тракторащ, инйса прибораш, электрони оборудоване хьаеш ба.

Молдавски болхлой класса дикагӀбола викалаш белгалбоал профессиональни квалификаци лакха хӀарца баьина ца Ӏеш, граждански деххар чӀоагӀа кхетадеш, вай халкъа экономика дегӀайоалаяра дас санна йоалхо еш хилараца а.

Республике метал, берригача мехка а шерра йовзаш а шай пятилетка кхаь шерен ах шеран кхоачашъяьчен хӀанз 1976 шера чотах болх беш волчен Кишиневски тракторни заводерча слесара - инструментальщика Степан Богослович Мындрину, гӀишлонхой бригадира Дмитрий Владимирович Крецула, Бендерски дахьий деча комбината ткачихий Валентина Александровна Фирсовай, токара Валентин Дмитриевич Новипа [illegible]. [illegible] а Молдаве производстве [illegible] хӀ мел латтарийта а тахан баркал оал вай, дӀахо йодача хана толамаш дахар доаш сомца боаккх вай хьийар ца кхоадеш цар къахьегарех.

Вай массаза а тӀадвут республика юрта боахаме хиннача доаккхийча хувцамаша а. Веркате лаьттаиш башха-дика хилмети долаш йолча Молдавега ший тоpолаш майрра хьегучаиже йиш хинадан Советски Ӏаьдал эттачул тӀехьагӀа мара! Из вӀаштӀехьдаьннад боахама социалистически формаш — колхозаши совхозаши бахьан долаш: Молдавски эхашка еша низ бола техника бахьан долаш, шоай лаьттан вай а хиина дӀаэттача нака хьинара, энтузиазм. Йолаш къахьегаш, кердача тайнара къахьегаш хилар бахьан долаш.

Молдавски ССР-о оццо моттиг дӀалоац мехка юрта боахама юкъе. Территорегах бахача жьыха дукхалгеи даллача башха йоккха йоаачча цо мехка йоахача комсех кхоалагӀа дакъа хӀана лац аьна, ерригача Союзе доаккхача тӀьмнкех кхоалагӀа дакъа совгӀа, дукха бьцадараш, сом, шекара, свекла, генараш, ялат, хьайбай продукташ лу.

Молдавски ахархо массаза а лаьтта довзаш, дукхадезаш: къахьегара тӀера хиларца белгалвоалаш хиннав. Шоаех доахка уж гӀулакхаш дӀакхайсадаш тахапарча Молдаве юрта къахьегамхоша. Цхьабакъда, царна хӀанз тӀаккхийттад шоашта хьега къа, профессиональни юкъарен культура, юртбоахама Ӏилмен техникей йовзар, лаьттанга доалалур тарма лу дукхагӀа хьадакхха хар. Цунах йоалх шун республика цӀи хазийтача лакхача хьунъкъама къайле.

Дерригача халкъо къоабалбаь тӀаьцарцех доаккхийча совгӀаташцеи белгалбаьккхаб Молдаве юрта боахама говзалчий къахьегам. Царна юкъе ба хӀара гектара тӀа 50—60 центнер ялат кхедеш бола комплексни бригадай механизатораш Семен Мефодиевич Лупгу, Григорий Семенович Тухарь, Нина Андреевна Москелу: хӀара гектара тӀара 150 а кхы дукхагӀа а центнераш йоахаш бола комсаш лелораш — Евгения Мефодиевна Куршшина, Пантелей Андреевич Гурюк, Мария Алексеевна Гимпу; сомий беша хӀара гектара тӀара 300—400 центнер йоахкхаш бола Владимир Григорьевич Абакумов, хӀара гектара тӀа 500 а кхы дукхагӀа а центнер баьцадараш кхедеш вола Афанасий Иванович Николэрь, машиннаш ярхан дегта говзанчаш — Валентина Григорьевна Петрашку, Григорий Петрович Паланарь, Федор Емельянович Пойа, дукха кхыбараш.

Деза доттагӀий! Халахете а, шоай искусствица, къахьегам дукхабезарца Молдаве меттел, берригача мехка а шоай сий мел даьккхарий цӀераш йохалургьац сога.

Тахан молдавски юрта карагӀдувларех дувпача хана пхи-шегӀа дагаух сона 30-гӀа шераш доладена ха — республика правобережни районашкара колхозаши совхозаши эттара хьаахера гӀа беза йолаена ха. ВӀалла а дукха ха йоацаш санна хет Молдаве Компарте ЦК заседанеш хулча, укхаза ловаляхарел Киевски улица тӀарча вале, къона колхозаши совхозаши организационно-политически боахамен гӀулакхаьйта чӀоагӀъяра дешаш вай аьйца: молдавски юрта вахар социалистически хьисапе эргадаккхар духьа юрта ухийтаиш хинна партийцаш хьахоржаш. Из хала. Юкъела ха яр. Цхьабакъда, цунах дика доа ца ала йиш яц, хӀака аьлча дуккъал цу хана еххар хӀанзарча толамий лардаш.

Керда индустри хьаяр а, юрта боахам эргабаккхар а — цу хана мел даьр а экономика дегӀайоалакра хӀанз деш мел дар а вайцага эттара лоархӀамегӀарчоа — халкъа хьалхтоpо ликъаьра тӀадерзадаь да. Алкха цхьан, цхьабакъда Ӏалаьмате къаьгача, молдавски халкъа вадар мишта хувцаденнад хьакьоккхаш йолча белгалоах эргда за. Аз дувцар Молдаве городлий юртийи керда кхи да.

Селхан а тахан а Кишинева улицашка гӀолла чакхвийнав са. Дукхьал дӀаарга аз шуга, новкъостий, сайна ер геттара кхы тайпа город — цхьан хана, аз болх беча хана хиннар санна йоацаш сайна хийтта хилар. Дагалехар сона шоэзткъе иттлагӀча шерий, доккхачча гӀирсий гувнаш дӀадехапза хинпача, массехкааза вӀаштӀарааь цӀенош мара юххьанца хьалдеш ца хиннача, Буюкански боса хургӀолча парке гаьнаш кӀайогӀаш лаьттача. хӀаьта бер чу хӀанзара Комсомольски Ӏаш белаша оаккац хиннеча кинара сурт. Парк йоккха хиннай. Дог гӀоздоакхаш ба Ӏам. хӀаьта массе метте гобаьккха хӀанзарчар тайпара хоаа здане нгӀа. Городера чуе цӀенош тӀом дӀабальначул тӀехьагӀа дешз 22-зза дукхагӀа хиннад. Кишинев — ах цӀалхон гӀарта наш баха город.

[illegible] да гӀулакх [illegible] республика [illegible] хиина а цӀ [illegible] заргӀоацача аьнай хӀанз молдавски юрт а. Цига хьалъоттай хоза товнаш, школаш больницаш, клубаш а спортплощадкаш а йолаш йола колхозийи совхозийи поселкаш.

ХӀаьта, бакъьалдер аьча, эттара лоархӀамегӀардар сенах лаьтт аьлча, из латт. Цу городашкен юрташкен керда гӀоза вахар — социалистически культура дерригача беркатах дизза вахар чудесса хиларах.

Ший кулг иаде хоаш иттанека юкъе [illegible] мара саг ца хинача юре хӀанз 300 эзар Ӏалмаш болхлой, инженераш, агрономаш, хьеӀархой, лораш, культуран искусствий деятелаш ба. Къаман культура хӀанз, из социализма ларда тӀа, вай цахха вежарашка долча деррига халкъий духовни творчествапа айхха бувзам а болаш. селлара чӀоагӀен массе пагӀорахьарен дегӀаена ха молдавски халкъа историе чухь цӀаккха а хиннаш ала йиш йолаш да.

Емельян Буков, Иван Чебан, Петря Дарпенков, Тамара Чебан и Мария Биешу а, Леонид Григоращенков, Василий Загорский, академик Я. Гросул а биологически Ӏилмай доктор А. Жученко а — цар а дукхача кхычар а Молдаве писателий, артистий, художникий, композиторий, Ӏилма деятелий творчество советски халкъа юкъарча культурин гаьзах дӀахада йиш йолаш дакъа а хинна хӀаьттай.

Советски Молдаве берригаинкь социалистически паччахьалкхел хьахиларах, экономика айрах е культура тоаярах даде в. айхха бувзабенна ба коммунистий гӀулакхашца. Низаш юха ца оалаш вахар ца кхоаеш къовсам лоаттабеча цар шоай халкъа сийрда кхоае бахьан долаш. Молдавски лаьттах тӀа социализм котьяккхар духьа.

Укх дезача дийнахьа дикача дешаца хьоахаде дог воагӀа вай парте Центральни Комитето тӀом дӀабаьннача хьалхарча шерашка Молдавски республике бахнийта хиинача коммунистий йоккхача отрядай хьинаре гӀулакхаш. Социалистически Молдави хьалхьеча цар хьаьна дакъа диндергдаш.

Таханара Молдаве Компарте — вай ленински парте тохкамах чакхьаьннача отрядех цхьаннe — толаме къовсам лоаттабу, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяр духьа, боккха болх бу халкъа боахам дегӀабоалабара, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара.

Юбилей республикерча коммунистий дег тӀара даькъала а лацаш, шоай деррига гӀулакхашкен уйлашкен цар бизза толам бала лоаш лоаца бахкха безам ба са!

Вай шер иттаннаш [illegible] республика [illegible] парте [illegible] дуккха [illegible] хозагӀош е Молдаве къахьегамхой вӀаштӀехьдаргдолтах, вай халкъа юкъарча гӀулакха — коммунизм хьаъбера юкъе шоашкера доагӀаш дола дакъа цар лоацаргдолгах.

Цу гӀулакха тайнар байракхарах вай шеко яц духхьал из юкъера хоандаь. Советски халкъашца вежарашка цхьана лелдеча гӀулакхех, вӀаши новкъостал дарах, цар хьоагӀохах латт вай низ духбувла керттера хьост.

Из къаьгга хьадьох Молдавега хьежача. Белгалла, новкъостий, шун республике социализм хьалъяра историе, мадарра аьча, тхьаь кхы цу совгӀа ха мара къовсталуш. Цхьабакъда, из шина зале а, Мангга вӀаштӀехьдаьннад вокх союзни республикашта тӀехьанке, царца цхьан мутӀаре дӀаэттай из. Тоьал доккхача даькъе из да вӀаштӀехьдаьннад вай мехкарча деррига халкъашта вагӀув хьаллацарах. СССР-е хьахина производство Ӏилма-технически потенциалах йог гӀортоага е, социализм хьалхеш Ӏоачьча опытах биззa пайда ца молдавски халкъага йиш хинна дах.

Вежарашка айхха цхьоагӀа а йолаш, юкъарча ивашка хьаькъий социализм советски республикаша. Иштта ухаргда вай дӀахо а — коммунизмага.

Деза новкъостий!

Тахапарча вай вахара моӀа-на ратми белгалдеш дола, белхлойа, колкхозоша, интеллигенце шоай низаш, парте организаторски гӀулакхаш тӀадерзадаь керттердар — из ба КПСС XXIV съезда решенеш, цун социально-экономически арахьаре политически программа кхоачашъяр духьа лоаттабу къовсам.

ЧӀоагӀа раьза хинна ала йиш йолаш да, вай мехка халкъа боахам лерраагӀа, парте съездо белгалбаьча наькъагта хьежна дегӀаунаш хилар.

Шийбераат без советски наькха хьинарча къахьегамо. Укх даь шера халкъа боахам хьалбеча кӀезига толамаш Ӏаьхадаш вай халкъо Коммунистически парте кулгалца.

ХьалххагӀe а даьча лоархӀамегӀа, мехка наькъаш доход укх даь шера аьлагӀа дакъа совгӀа йоккхагӀа хургья, хӀаьта промышленни продукце объем — кхоалатӀа дакъа совгӀа. Цу шерашка дуккхача моттигашка, къаьстта а 1972 шера, вай, хоаш мадарра, чӀоаттӀа аьттув боацца хаоттама хьалаш нийсденнадале а, юртбоахама продукци хӀаьта а тоьаш дукхагӀа йоаккхай. Цу шерашка мехка халкъа боахам дӀахо дегӀабоалабаре тӀаерзаь кхинаь йоккхий капитальни вложенеш. Еррига экономика лакхъдаш хьаьхара ларда тӀа хаддаьм тоамо [illegible] хьалу. ЦК [illegible] вӀаьрхӀамегӀа, болхлой [illegible] нахькъаш беттта юкъера хинна 1970 шераца нийсдича 15 процент дукхагӀа хинна 1974 шера, хӀаьта общественни боахамо хозяхой къахьегамах теда мах — 22 процент. ДеригӀдоал дар дан [illegible] советска нах, дийка теденная чуӀеча моттагаьнна, производствен товарашца уж Ӏаьхьбара гӀулаал, цар кхидола кхоатам кхоачашдеага.

Цунна кхьана дӀарасена хоаш хила дааз: парте XXIV съездо белгалаьяча рубежашка кхоачар кхы а хьинарегӀа, кхы е тӀаьӀертагӀа болх бе безп вай массане а. Из экзамераш юкъаисача беттаьшта а, пятилетка тӀеххьарча шера вӀаьта а вета а доагӀеш да.

Цу шерашка вай парте — Политбюрогара хийца районашкен юкххьаццарча организацешкен кличчалца, — хӀаьта иштта советски, профсоюзни, комсомольски организацешца бaь боккха организаторски болх бахьан долаш йоккха лакъ оннай къахьегамхой инициативен производственни хьинари. Ӏехе шера лаьина заданеш кхоачаш тӀехкхоачаш лоро духьа шерре бахьан болаш кхехьаб мехка. Производствен хьалха мел латтарашта—кхоалагӀча пятилетка ударникашта тахан дог тӀара баркал вай а къахьегамхойн коллективийн иттьхьатӀадоагӀача 1975 шера кхоачача низаш нийсаргйолгах дог тайша хилар дӀахьайкаде а лоарга сона!

1975 шу, бакъдар аьча, кхоалара пятилетка чакхйоаккха шу хинна Ӏергда. Из цунна цӀхана моз дӀахо дегӀабара перспективаш белгалъе езаш йолча вай парте XXV съезда хьалхара шу а да. Цудуча кхетадеш из дий, тахан йоашта карагӀдаьнарий меттиг, дӀахо хургдолчун е, толамегӀа дӀахьалхашкахьа ахара йоай малагӀча наькъагӀа даха деза хара [illegible] уйла еш вай долга.

Вай пятилеткай хӀараа — из Даьхе историе чухь йоар хӀаме веха я. Царех хӀарар ший тайнара белгалйоалаш я, ший ханера къаьстта белгалонаш шийца яхьеш е, хӀаьта хӀарар н[illegible] хьа чура дӀенрг а йоаллаш халкъа дог чу йиккъй. Уж цу цхьан хьалха йоайла вӀашагӀкъоастие [illegible] йолаш а яц. Социализма коммунизм бахьан долац вай халкъо беча турпалча къахьегамах дувцаш долча сийлахь-йоккхача цхьан книжка башха-дика кортош да уж.

ХӀаьта цу книжка керда корта мишта хургба? ИттлагӀа пятилетка мишта хила еза? Вай экономически политика [illegible] бакъдар аьча, вай мегаргдолаш да, из эттара хьалха дикадa пятилетка, халкъа хьал-торо дӀахо лакхъяр духьа эффективность лакхъяра тӀаерзадаь [illegible].

[illegible] вай дегӀахьара хӀанзарча хана керттера башхало сенах лаьтта аьча, из латт, духхьал экономически дегӀаьнара духхьала факторашца цхьана духхьала факторашта тӀа-тӀа дукхагӀа хьалхарча низаш уттадеш хиларах.

Ийс пятилетке Ӏалаьмате дукха рузкъа хьаккхеллад советски халкъо. ХӀанз вай а хӀанзарчар тайпара йола, толашагӀча техникаца кийчъь заводаши фабрикаши, Ӏалаьмате йоккхий электростанцеш, дӀтӀаьна транспорт, низ бола колхозий совхозаш. Вай хьалхкхийнай квалифицированни болхлой, специалистий, Ӏилмахой башха-дика кадраш. Цу кхераш йоалаенга хьажа йиш хулийт вайга вай махка Ӏалама ресурсаша.

Лоаццца аьча, вай мохк — из чот-са йоацаш дукха рузкъа долаш, даькъаргйоаца торонаш йолаш бола мохк ба. Деррига гӀулакх сенах латт аьча, из латт, цу рузкъаи торонех нийса, дас санна пайда эцарах. Дукхьал цудухьа хеда-ча пятилетке кхы а лерраагӀа доладамболашагӀа чакхбоаш беза вай экономика эффективность лакхъяра тӀаберзабаьнкъ.

Хьаащаргьа вай промышленность. Керттерча даькъе керда предприятеш хьалъяра чотах дегӀанний из вайцига. Цо вайга йиш хилийтар яна бола экономически потенциал хьас, вай мехках эттара дикагӀа тоашна индустриальни держава е. Шеко яц, дӀахо йодача хена а вай иназа ерг мел йоацача моттигашка керда предприятеш хьалъергхиларах. Цхьабакъда керттердар сенах латт аьча, из латт, болх беш йолча хӀара предприяте мощностех бокъонда эффективно, биззa пайда эца Ӏомадаларах, дукхалла а говзалца а дӀама хьаде Ӏомадаларах. Из керттердар да, новкъостий!

Массаза хаь уйл пятилетке а тӀехьа ду дайхье боккха болх чакхбоаккхаш болча. Цхьабакъда дош дар хӀана а деррига дош аьттехьа в. Шейкашта кхоачамбоацараш хӀана а кӀезига дац вай гӀирсаш хьалдеча а, еза-йоккхача индустре балха тӀа е, халкъа эша товараш хьалеча а. Индустре дукхача доакъошка хӀанз а кӀезига да фондаш юкъ хьателей, кӀаьта министерствашкен ведомствашкен хедданза алча дӀадех керда предприятеш хьалъе. Дукха моттигаш а капитальни вложенеш дукххача тайп-тайпарча объекташка дӀаюлё а йийкъа доаттаеш, хӀаьта из бахьан долаш йисте ца йоалаш дуса гӀирсаш Ӏоь, керда мощносташ болх бе йолайолайтанга тӀехьлоах. Уж кхоачамбоацараш бахьан долаш хӀанз а дукха доаду вай

[illegible] долаш чӀоагӀа [illegible] дола металли кхыйола чакхера материалаш. Шоротига [illegible] [illegible] къуна, [illegible] халкъ [illegible] мехкашта [illegible] проблема. Дукхача даькъе хӀаьа а хӀанзар [illegible] тӀехьабуо промышленни продукце дукхха тайпаш хьалара технически боарам дикбац.

Уж еррагаш а, новкъостий, деррига халкъа лоархӀамера экономически хьина ца Ӏеш, йоккхий политически а проблемаш я. Эффективность лакхъяр — из я вай керттера яаьра.

Уж дешехь эттара дика къоастадеш оттадаьлар шийта шай XXIV съездо. Боаьошка мадаррей къаьстта ярр даий цар вай цаа хьаахьехаь 1972-чей 1973-чей шерий ЦК декабрьски Пленумашка. Тахан духьа дезача кхьачеб уж, царна гӀулакх дӀлош мел барешка болхама гӀулакхашта кулгалдара методаш тоаяра а кадрий дисциплинен бехктохкамаш лакхбенра а хьинъехье парте оппиа указанеех шоай болхе тӀа практически вьводаш йийтар духьа. ДӀахо лакхбенза балха бац вай боахама. Паччахьалкхей, партийни аппарата ерригача эсеньий организаторски кхетамен балха боарам.

Новкъостий! Дикалех эффективностен дешаш юкъерча доаццаш гӀулакх долг за вай юрта боахамца а. Укхаза у хӀанз дӀадува лаьттаиш шердара чотахчул дукхагӀа алсамъяккха гӀерт вай производство хьувкъам лакхбера чотах, лаьттащ тоадара даьнъяна, лаьтте лелаарен хьайбаш лелаларен юкъара культура лакхъяра чотах.

Шеко яц, цу тайнарча гӀулакхашца производство вӀашгӀтӀехьаккхара керда формаш юкъейоаладелга а, юрта боахама кулгалдара система цӀенкаштта эргайьккха тоаелга а дӀадекаш хилерах. Цу дешай хӀанз чӀоагӀа, хьа! ца боаллаш уйла ю парте Центральни Комитето а цун Политбюрос а.

Цунца дувзаденна ца яхь хайча вахнаш ю юртбоахама производствана концентрацица специализацица яра даькъера Молдаве опыт. Дукхьал дӀаерга ер республикий партийни организацеш шерра болрахабаьиа тӀаьӀерттан леладу из болх, хаддоцаш керда хӀамаш юкъе а кхухьаш.

Боккъалдар аьча, шуйцига хӀанзале а колхозно-кооперативни секторе йоаккхача ерригача продукцех дагалагӀа дакъа боахамий юкъарча специализированни комплексаштех объединенештех кхоач. Болх беш а, болх ца беш а 109 совхоз-завод, 23 территориальни агропромышленни объединени. Цу кердача кийлашка лоархӀам лаккху колхозий советийн юрта боахама паччахьалкхей объединенешта доалдеча органийн. Цар бина кулгалду колхозий, колхозий юкъарча объединеней, совхо-

(Чекхдолар 3-ча агӀо тӀе).

«СЕРДАЛО»
2-гӀа агӀ, 15 октябрь, 1974 шу.

ВЕЖАРИЙ ДОТТАГІАЛА БАЙРАКХА КІАЛ

Новкъост Л. И. БРЕЖНЕВА даь къамаьл

Новкъост И. И. БОДЮЛА доклад

ВИННИЦКИ ОБЛАСТЬ. Тывровски районерчу «Червоно Знамя» цІе йолчу колхозе гуранна дуьйна хьалхара кІа дІадан доладелла. 1100 гектара тІа дІадуьйрда. Укказа дикачу сортаца долчу кІа. Механизатора А. С. Балаческе дийнахь 40 гектарехь хкодахь кІа дІадуьйно, сменин задани дикка тІехдоккхуш а ду.

СУРТА ТІА: коммуниста А. С. Балаческе агрегат гуранахь дуьйлина кІа дІадуьйш ю.

Е. КОПЫТА сурт, ТАСС фотохроника.

Чекхдолаш латт пятилетин дуьхьалгІа, хьоастамбеш доладу. Вай республикин промышленноста, долкхийча толамашна белгалдаьхна ду. Предприятешкарча дукхачу къахьегамхочо хІинцале кхоьчийнаьд шайн пятилетка шоаш тІа ийна хьаьна декхараш.

Ер шу долдуш пхе шера план кхочушъяь ваьшна Грозненски «Автоспецоборудование» ихача опытно-экспериментальни завода 23 болхло «ИйслагІча пятилетка ударнико» цІе лаккхачи яларна белгалаьккхав РСФСР автомобильни транспорта Министерства коллеги профсоюза ЦК Президиумо.

Царна юкъе ва 1974 шера кинарь бетта шийн пхе шера план кхочаш а яь цу хана декъ иттелагІча юбилейни пятилетка чоте къахьегаш вола механо-сборочни цеха токарь-расточник Смирнов Иван Александрович.

Поккха а лоархІаме а я Иван Александровичо къахьегаш вола механо-сборочни цех. МугІарах хьаллатт токарии, фрезерии, шлифовальни, кхийола станокаш. ХІара станока юхе шийн балха чуйнина цхьаьна саг латт. ХІанта Иван Александровича гІулакх деш я кхо станок. Уж тайп-тайпара а я: токарни, фрезерни, шлифовальни.

— Иван Александрович, мяхьъала дешІ хьона цхьатарра кхаь станока тІа болх бе?

— Цхьаьне тІа болх бе да сона хала, сона сакъердам хилац сайна тоъаьа уж кхоккхе а цу кхесташ хилча, — боах Иван Александровича.

— Болх шитта сиха бар хьаьча саттадий дикал-м ІатІъаш?

— Техническа отдела тІаьхкам боаш дІаяз аз а саттаьаш, — доаца жоп лу Иван Александровича.

Цхьаьккха а хаттар ха са Иван Александрович, Іа уха заводе болх бу кхаь шаь шу согІа ха я. Иштта лакхача говзалга кхача, Іа дохха къахьегама толамеш даха дуккхача шерашка болх баь, йоккха балха опыт йоалаш хила веза хургва-кх?

— Балха опыт дуккаІа ме хул болх дикагІа а дукхагІа бе тархулга-м бакъда, производства дІаккха кхоача цу луча торонех цаІ я къахьегама овсарле цахалдаш лакхъе йиш хилац. Цхьабакъда дошшача хана а шийн балха говзал йоза кара ерзае а, доккхий къахьегама толамаш даха а йиш-м я. Аз айса а балха этта шин шу далале карерзайир кхоь балха говзал, цу хана деш хьеволгІа со кхаь станока гІулакх деш. ХІаьэ заводашка болх беш болча къона болхлошта толам болеш цхьаьккха цхьа хІама а да: со юххьанца балха венача хана аз болх беш хинна станокаш хІинз ярши цаІаш яц: болх дукха овсарагІа, хьабеш аттагІа, хьаю оатхалаш дикагІа хул хІинзарча станокаш тІа, Со уххаза балха веначча хана ленз-м завод а йовзаргйоацаш ерзаьнай: цехаш шерьенай, йоккхагІа а сийрдагІа а я, дукхача халача балхашта механизаца яьй, пурта хьежжа дегІаенай производство а. Уж хуцамаш хилара тхьье кІезиг-дукха сай а дакъа да аьнна хеташ, цунах доккхал деш ва со.

— Иван Александровичо тІехьара хаттар да ва. Юххьанца уххаза балха вена хилча 22 шера болх бань хул-кх Іа, хІаьта...

— Со кхийттар хьа хаттарах. 1939 шера барайтта шу даьна волаш сай лоамагІа фински тІем тІа вахача даьз 1952 шерага кхаччалца Советски Эсара мугІарашка хиннав со. Хинаа Сийлахь-боккхача Даьхен тІем тІа дакъа лоацал а. ТІом этара чІоагІбенначе 1942 шера дІайийцар со Коммунистически парте мугІарашка. Хала ха яр. Сона заводе балха болча кагирхошта чІоагІа сакъердам хул тІемах лаьца аз дагалуцарашка ладуегІаш. «Шуга ма кхоачалба из «сакъердам» оал яа. Дале а, со раьза-м ва къонаберий Даьхен историх, тІом болча хана къаьхта моастагІаца — фашизмаца лоаттабьча къовсамах лаьна дукхагІа ха безам хилара, Касткаста шоай комсомольски собранешка дІавех со цар. ЧІоагІа раьза хул тІем тІа тийна согІаташ: «ЦІеча Байракхи», «ЦІеча Седкъа» орденаш Венгри, Болгари, Румыни, Чехословаки фашистски гІаьрехоех мукъаьйоакаш дакъа лацарах тийна медалаш наьхахтІа я яаш со шоаш болча веча. Дукха хул тхо дІа-къа дуаца.

Кхы кІезигагІа дац Смирнов Иван Александровича мархьашча наьй наьхьегама «фронта» тийна согІаташ.

Л. АУШЕВА.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«МАЛХБОАЛЕХЬАРА ПОЛИТИКА ШЕКО ЙОЛАШ ЯЦ»

Касселе — Гессен ялхача малхбузенгерманск лаьттан йоккхагӀйолча культурин промышленни центрех цхьанне — укх тӀеххьарча хана чӀин хезай «Гессенски форумаш» оьларий город хиларах тарра. Чурчен ерахьарчен политика сагатагӀа доьча дешаех льыа еш йола уж публични дискуссеш хӀара шера ю социал - демократаши «паргӀата демократаши» Ӏалала керте латтача Гессен лаьттан правительства. Дукха ха йоашиаш хиннача Гессенски форума тема яр малхбоалехьара политика. Советски Союзарен кхьча социалистически мехкашарен юкъмоттиг тӀом чакхбаьннача тӀехьагӀа Европе дӀаийсеина гӀулакхаш баьлаь тӀаьнара ларда тӀа тоаяра тӀаберабаь ийкъ.

Из тема хӀаиз Гессеиа къаьстта лоархӀаме я: октябрь бутт бовш лаьттап парламенте — ландтаге хоржамаш хурга укхаза Беррнгача политически зембоахарашта хетачох, из аьрдехьарча либеральни коалице лизашке шиӣ тайпара хьажап хурга. 1976 шера бундестаге дергдолча хоржамел хьалхара генеральни репетици хургья. Цу лаьттан тӀа эттара реакционнегӀа болча политикех цаӀ Дрегтер керте латта христианско - демократически оппозици националистически, антикоммунистически лозунгаш а долаш йола лаьттан хоржамашка дӀаяхача хапашкарча, ю хьулаьнча реваншизматахьа а керчаш. Кхьча тайпара, гессенски социал - демократашен «паргӀатача демократашен», хиржорхошка шоаш чхайкаш, къаьстта теркам тӀабохийт ФРГ паччахьалкхени къамаш хьаштиша маиххара йолча коалице малхбоалехьарча реалистически политикана.

Бонне аккредитоваии болча советски журналисташа цхьана IV Гессенски форуме хиннав шух корреспондент. Кассельски «штадтхалле» —собранеш хулча городской цӀен йоккхача зале цу саракьа мукъа моттиг кцар. ФРГ дукхача городашкара общественностн вакалаш тӀабаьхкар укхаза. Пресса трибунашка — малхбузенгерманскни кхьча мехкашкарен журналисташ, мугӀарашта юкъа гӀоала йелаш телеоператораш ба. Президиуме истола къалхашка — дискуссе керттера довкъашхой. Аьрдехьа — малхбоалехьарча политика «архитекторех» цаӀ Э. Бар, аьттехьа (ниттта ийседелар-кх цаӀ — барон фон Врангель. ХДС парламентски фракцие секретарь (баьхкар аьлча фон Врангель — «Ӏаьржача барона» тӀейе, хӀара дувцаш хьахозачох. Пребалтехера хиленш хӀано а тӀехьа йкъалийта могаш вац). Председателан деш ва цӀи хеза малхбузенгерманскни историки прогрессивии общественни деятели воаь профессор Ойген Когон, европейски кхерамалойна тӀехьарча малхбузенгерманскни инициатнвин комитета член.

Юкхьанцара дош делли къамаьл дир премьер-министра Освальда. Цо дагадохийтар, Кассель дикъ шу хьалхагӀа малхбузенгерманскни лаьттан тӀа ГДР-ен ФРГ-ен правительстваша керте латтарам эгтара хьалха вӀашагӀкхейтта моттиг хиина хилар. Цо белгалдаьккхар, дуккхьал малхбоалехьара политика бахьан долаш «Центральни Европа дӀадахача иоахалашта дагахьа мара хила йиш йоацаш хиина чӀоагӀача машара зона а хиина дӀаотташ латтилга»

Дискусси дӀайолайир ХДС викилоша. дукха ха хьалхагӀа деиз йовзаш йола юхейиса шоай еррига «аргумеитащ» правительства малхбоалехьарча политикана тӀа а йоассаь. ХьалхагӀа ше хиние къьнара схема я: юкхьанка ала ца лоиш аьлар цар, социалистически мехкашара договораш кхоачашдаьза дергдаш, цхьабакъда цигача юха а Ӏалаьмате дукха бахьанаш уттаделабелар. Цкъа-дале. йоах цар, фон Врангела хетачох, ФРГ-егара дӀахкхьачугга хьежача (христиански демократий меттала ишта оал дувен шолагӀча тӀемах хьахиинараш бакъдаь тӀаьцарах) цунга юха хьаихавчар сов хӀезига да. ШоаллагӀа-дале. «малхбоалехьара договораш» ФРГ-ена мегаш ден ХДС-ах ца йоалаш бундестаго шиӣ хана «иемецки цхьоатӀон», хьакъехьа тӀайишча революцие а шиина а германски паччахьалкхенна юкъера довзув «къаьста а хьада делаьза а да» аьлла «къахадкадазчаь конституционни суда юхемаччахьарча решене а цар дьача маӀаиагӀа мере. Уж бахьанаш цхьаккха тайпа хулен халкъашта юкъера-правовн ниа боацаш хилар хьовхала деш Ӏер гӀойленагӀа аьрхӀар фон Врангела. Цхьабакъда, цон цук коллегашен шекон тӀа оттайир Малхбузен Берлинах лаьца йиъ державо иь соглашени — Европеа кхохкам кӀаьдбаь из ларл. ХӀаьта бухсоцаш тӀахьехам бир «китайски карт ловзадара». хӀана аьлча пекински дипломате щовинизм христиански демократий националистически уйлаш моог йоландь.

Христиански демократаша къамаьлаш даьчул тӀехьагӀа гӀийала мара тӀоареш тохрнзар дале; селханарча ден политикеш вӀалла а хьаллоацаш цар аудитори. Цхьабакъда, шоргача зало тӀоараш деттар Московски договора хулг язьдарах «ФРГ дайна хӀама дац ялхоеш мара, хӀаьта тӀом чакхбаьннаьчул тӀехьагӀарча деррнгача шерашка духхьашха дувен халкъашта юкъерча арене гӀулакхаш аладе шерра паргӀато а кхаьчай цунга. политически бийдолг йолчара дӀе а дийнай из» аьлча Эгон Барв хьакхайкадича.

Зала дагардар малхарра хьоахьекхар ФРГ-ена шеко йолаш йоаца малхбоалехьара политика хиннецаре. Бони тахан деха дог доацаш арахьарча политически гӀулакхех хьалхургьир аьлча воккхача либеральни публициста Тео Зоммера.

Н. ПОРТУГАЛОВ,
АПН соб. корр.

Бонн.

Доазол дехьара калейдоскоп

ЦӀЕНА ДИЙ ГИМАЛАЯШТА

ТӀЕРА ФО?

Гонахье бӀехе хиаер — воккхачча городашта, доггӀаена промышленность йолча районашта бала беш йола проблема. Цхьабакъда городской доазонел кхерам арабаьнна дукха ха я, Гималаяшка — дуиен тӀа эгтара лакхагӀа долча лоамашка — болх беш йолча польско-американски экспедицеа гучаьннай Непала столицаьа — Катмандура къилбаседенгахьа 50 километр гаьна уллача Шерку яхача ледника тӀехе бӀехаьаь белгалонаш. Иъ эзар соагӀа метр лаккхаче улл уж ледник.

◆

ОВЛИЯЪ РОЗАЛИ ХИННАЕЦАРЕ...

Овлия Розале — Палермо яха итальянски город кхаравраьльгуй — сий, гучох, шига бехача мехка юкъе чӀоагӀа айденнад. Цо бӀаргайта «стедамаш» кӀоагӀа евеенний карнаш. Дукха ха йоацаш городе гӀоала дӀахьош яр овлиа бӀаргӀа. Керттерча улицегӀа дӀайохьалуш хиннеял иа Ӏалаьмате йоккха «пассажирка» тӀалаттача лакхача эшпаже повгьа хиннад электрически сьрганаш. Уж Ӏодала болзбелча гучаделар, керттерча улица тӀерча 25 тайка дацыш муниципальни электросета тӀара свет йоашта хьачу а йяаа. массехк шера мах боацаш электроэнергех пайда ийбаь халар, вашта хьачча хьы хьатта-аьнна хӀама доакаш лечиъаьй из. ХӀаранепа «ае доагӀар» дах: жуликашка суде тӀехкайкаш повесткаш яьхкай. хӀаьта овлиях рекламина бола кхача хиннаб.

◆

КИНО ХИННАР МОРГ ДА!

Дукха ха йоацаш кинотеатра касса ейхай американски городе Спокане. Зрителех цаӀ хиннав къу. Сеанс чакх ма даьллинге а кассе чуйиккхав из. «Ахча хьа а яйше дӀалюхи» аьлча хало тӀа хьахьоксаш хиннар морг дааь цо.

◆

ЦХЬАЬКХА РЕКОРД...

Британски телевидене бахьа вахача актера Кен Додда дуйрен рекорд оттаьй, «Гиннесса рекордий книга» оалачу тӀа дӀаязаьь из. Цу реестра тӀа дӀаязду Великобритане бахача наха даь тайп-тайпара эгтара тамашийнагӀен цешоакхаши доле хӀамнш. Кердача рекордсмено «Войах корт» яхача ливерпульски театра сцене концерт душ ше волаш, юха ца соцаш кхаь сахьата шин бӀаьккӀоаноат аратессад. Фу дергда хӀаьта, рекорд-реклама иа йий из, хӀаьта реклама на хилча Малхбузенхьа воадалург миьаш.

(АПН).

Эрсий поэт М. Ю. Лермонтов ваь 160 шу дизарга

БӀАЬШЕРЕНАШКА ЯХАРГЬЯ ЦУН ЦӀИ

Михаил Юрьевич Лермонтов ваь 160 шу даьннад. 27 шера мара ваьхавац цӀи хеза йовзонхо, царех 13 шера мара язлеш хинневаи цо. ХӀаьта а XIX бӀаьшере хиннача литературе сий долашагӀа болча йоазонхой мугӀарашка латташ а цун сий дола цӀи.

Хала хиннад йоазонхочун вахар. Цунна кхо шу доалаш кана кхелхай цун, мел вах шиӣ да го а цунца къахьал де а бокъо хиннаь. паччахьон цун гӀозарон ссылке ахийтав. вуз валара, аьнна тӀема пхорчашта кӀала уттаваьв. тӀеххьара — говза вӀаштӀехьабаьккхача тийшача балхах вийтав. Хала ца вахаро. хетаргахь цун дог гӀожа даьхе доагӀар, бакъяна, из хиллиьар. Ше мел вах дог цӀена а гуманист волаш а ваьхав из.

Къаьстта цӀи йолаш ва М. Лермонтов Кавказа назмапча хилпоша. ЦӀи хезача критика В. Г. Белинске аьнна дешаш да: «Лермонтова музагара Кавказе йоккха фос яйпай... Кавказ — цунна поэтически Даьхе я». Кавказе дахача дукхача къамий дӀадахача бӀаьшере дегӀадена йоазон литератураш хиннадац. Цудухьа М. Лермонтова Кавказах а цигача бахача нахах а даь йоазонаш Кавказе дахача халкъаша шоай къамлп литература санна лоархӀаш да. ХӀана аьнча, М. Лермонтова мегад, романтически куцагӀа дале а, кавказски халкъий вахар дувцц. царех дог лазаш яде. Къаьстта цӀи хеза я цун поэмаш «Измаил—бей», «Мцыри», «Демон», «Хаджи-Абрек», «Аул Бастунджи», роман «Вай замай турпал», кавказски тематикех йола дукха стихаш. Цу йоазонаша гойт М. Лермонтов Кавказа халкъий историн, этнографи, багахбувцам тоъал ховш хиннилга. Кортамукъале духьа латташ болча доамароша духьал тӀом шийта байташ хиппаволяршедьа а М. Лермонтова дог лазаш хиннад царех. Дукхьаьа кьяу цо тӀом свйдоапаш, адамашта ялгаза болаш хиларах. Дунеа доккха да, сигала кӀал массанена а моттиг йолаш я, хӀаьта а адамаш вӀашагӀа леташ, къувсаш да, сендухьа! Из уйла я цо чакхйоахаш яр.

М. Лермонтова шолдий нахаа бохаш, Шкьонаху А. С. Пушкин вийнача дентара дӀа. Эрсий цӀи кеаз цхьа йоазонхо дӀаволлашедь а цо дӀалоладаьр хьаллоацаш дӀаоттаьаагӀа вола воша санна М. Лермонтов. Цун кхоллама боккха пайда баьнаб Пушкина, Байрона вахаех. М. Лермонтова кхоллам чоалхабеча исторически хана хиннаб: декабристий Пушкинеи заман метта дӀаотташ яр демократически революционноста йола зама. М. Лермонтова кхоллам революционни демократий болламагахьа дӀагӀерташ хиннаб. Шиӣ хьалхарча произведенешка декабристашка шиӣ уйла хойташ ва йоазанхо. Къаьстта цунна езаенна темаш яр Даьхе, кортамукъале, эрсий халкъ, цун истори хесташ, эгӀазална язду клепостничествох, карпонах.

Стихай, поэмай темага а чулоацамга а хьежна я М. Лермонтова поэзе художествени форма. ДукхагӀа йола цун поэтически мугӀараш тара да, эгӀазне а дег чура а деча къамаьла. Харца аьнна хиянадад поэта шиӣ поэзех: «ЭгӀазал, дега къахьал тӀамохкаь йола болата стихаш». ХӀаьта интимни лирикана йола стиль кӀаьдо я: къамаьл тайжа а сабаре а да, оаз иили салача хьасайе екаш я. М. Лермонтова поэзи романтически куцагӀа яле а, цун произведенешка, къаьстта тӀеххьарча, гуш я реализм.

НонагӀа поэт а прозаик а хиларах тарра вовзаш ва М. Лермонтов. ХӀаьта дукхачар теркал дац из говза драматург хилар. Пхи пьеса язъяьй цо. Царна юкъе я тахан а тӀедьа сцена тӀара дӀа ца йоалаш йола «Маскарад». Шиӣ сатирически оагӀонца из тара я А. Грибоедова «Горе от ума» яхача пьесана. Шиӣ пьеса тӀа М. Лермонтова къаьстта чӀоагӀа критика ю шиӣ заман дворянски общества. Пьеса язъяьй критически реализма методех. Из сатирически произведени паччахьа цензуро кепатоха а сцене оттае а бокъо ялазар.

«Вай заман турпал» яха М. Лермонтова роман ерадаьнначча дева наха дезаш хьадоагӀаш да. Из роман дӀаяттах М. Лермонтовах кхоллама вай кхале а хиина. А. Пушкина «Евгений Онегин» яхача романа идейно - тематически тараенаш я М. Лермонтова роман. Шиӣне а тӀехдика гойтай шоай зама а цун керттера а типични а бола турпалхой. М. Лермонтова керттера турпалхо Печорий цхьайолча оамалашна автора таралест. Из кийча ва шиӣ вахар прогрессивни идеалий духьа дӀадала, бакъда, дукхача сатийсачох тешам байна вус из. Из уйла йолаш кӀезига бацар цу хана нах, декабристаш бокабар бахьаш долаш дар из. Печорин ва дийна, хьакъал долаш, бакъда, великосветски обществос из хьадаьлайтан. Доккха я дика а кӀама де карагӀдаргдолаш волча цо шиӣ низ боабу пайда долача хӀамаиита. М. Лермонтова романо йиза гойт йоазонхо йаьха зама.

Вай литератураца айкха юкъзенна я М. Лермонтова цӀи. Цкъа-дале, цун произведенеш гӀалгӀай а нохчий а меттала яьха я, шоаллагӀа-дале, цунна хетаяь тоъал стихаш я вай поэташа кхелла.

1923 шерагара дехз М. Лермонтова йоазонаш вай меттала доахаш да. Эгтара хьалха из даьр ва З. Мальсагов («Моркхаш» «Чхар», «Кхо пальма»). А. Озиева гӀалгӀай меттала яьккхай М. Лермонтова «Фоя кема» яха баллада. «Мцыри» яха поэма а гӀалгӀай меттала йоакхаш хиннав А. Озиев, бакъда из келатохаза йисай. Б. Зязикова гӀалгӀай меттала яьккхай «Вай заман турпал» яха роман, Хь-Б. Муталиева — «Купецах Калашниковах дола илли», «Веддар» яха поэма, дукха стихотворенеш. М. Лермонтова цхьайола стихаш гӀалгӀай меттала яьхай С. Озиева, Дж. Яндиева, А. Ведзижева, Т. Арчакова, кхычар а. Цудухьа вӀаштӀехьдаьлар 1963 шера М. Лермонтова стихай поэмий гулани арахепа.

ГӀалгӀай а нохчий а поэташа дукха дӀайха дешаш аьнад М. Лермонтовах. Хь. Осмиева «Лермонтов дагалаьца», Дж. Яндиева «Лермонтовга», Ю. Чахкиева «Лермонтовга» яхача стихотворенешка гуш да мел чӀоагӀа сий ду эрсий йоазонхочун.

ХӀаьта да деттарда, тӀо сегарна тарьеш юи Хь. Осмиева а М. Лермонтова поэзи. Поэта йоах: эрсий йоазонхочун кхоллаш безабеннаб кавказски халкъашта. М. Лермонтова цӀи долаш я школьни хрестоматешка, вай республике цун цӀи лелаеш театр, скверахш, улицаш я.

Тамаш е эгӀаш. Вайнахах язлеш а вай мехка лелаш а хиннав М. Лермонтов. Бокъонца тешалеш гучадаьккха деце а, йолаш я версеш: «Мцыри» яха поэма М. Лермонтова язъяьй вайнахах волча художника П. Захарова вахара иикъ бувцаш. ХӀаьта бокъонца ховш да М. Лермонтова дикагӀа долча сурт кхеллар П. Захаров волга. ХӀаьта нохчий, гӀалгӀай, кхьча къамех бола йоазонхой Ӏомалуш хиннаб, болаш а ба М. Лермонтова хьеӀа хьаст санна цӀена йолча поэзетара.

Шиӣ тӀеххьарча шерашка йоккхий литературни планаш йолаш хиннив М. Лермонтов. Из дагахиннав кхо роман язде, ше редактор а волаш журнал арахепа, отставке а ваха шиӣ беррига низ литературана дӀабала. Къизача паччахьа замано кхоачашхилайтамар цун уйлаш. Шиӣ вахара тай кастта хадаргдолга са кхувш санна шиӣ заман дикагӀа болча кӀантий уйлаш хьахьекхай цо шиӣ кхолламаца. А. С. Пушкина традицеш дӀахо а хьош, цо шиӣ иикъ а баьй эрсий литературе. Цун кхоллам кӀоарга уйла йолаш, делал долаш хиннаб, цо хестабьйб делал дола нах. Романтически куц долаш хиннаб йоазанхочун хьалхара кхоллам, бакъда, доаццача юкъа йоазонхо революционни романтизмах критически реализмах дерда тӀа воал.

М. Лермонтова сий долаш дац ха-зама дӀаяхарах. БӀаьшераш дӀаяхарах цӀи хезача йоазонхочун кхоллама хаи беш я, дег тӀара баркал оалаш а хургба нах.

И. ДАХКИЛЬГОВ.
Нохч - ГӀалгӀай паччахьалкхен университета доцент.

М. Ю. ЛЕРМОНТОВ.

СУРТАГА

КӀорнац санна лелаш я ш,
Бера санна лоамр ду.
Даьеса маӀан дола дешаш
Ца хозалнх дуьаду.

Цунга дукха дег но дахи
Ехкартьиц ю безамо;
Къайлаьргьа теххоро санна,
Гӏетта гӀоргьа хьаьалг но.

Шо лоӀаьнах гӀайгӀа, ераз—
Шедар иаь тӀа гайта иот.

ЦӀена сигале я — бӀаргаш,
Дог-м... Баьде фард ба —
[illegible]

Малейн санна баьхьуя пхьаза,
Цхьаза оелаш мара гаи!
Магац цун оамалах кхета,

Бакъда, ца еа магав.
ГӀалгӀай меттала яьхкхар,
ГАГИЕВ Гарихан

[illegible]

М. Ю. ЛЕРМОНТОВ ДАГАЛАЬЦА

Из сега тӀоа санна,
Къьгача дешавица
Къезача цу хана
Кавказа лоамашка
Хьа иллеш дийкандаь,
Къамашта юкъера
Дог-мерза деттагӀаи
Доаккхача иалеца,
Оалача дешана
ЧӀоагӀдеш хьо хиндаь
Ма дукха веза хьо,
Сий дола тха поэт.

«Са везаваь ва хьога,
КӀайена ва КавказӀа —
Яхаш, хьо лийиначе
Кавказа лоамашкаь,
Мед ешар, мел дешар
Шоай кара ва лена,
ГӀоадаьна дахача
Адамий деташкаь
Ха-заман йӀоахала
Иикъ-тӀаха доаргдоаш
ГӀала цьӀ Ӏа хьайна,
Сий дола тха поэт.

ЧӀОАГӀЛУ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШТА ЮКЪЕРА БУВЗАМАШ

Селхан Грозненски мехкдаьтта институте хилар Грозне еная Чехословаки «Ково» яхача объединене технически выставкаиа хетаь пресс-конференци. Из хьайийлар Грозненски мехкдаьтта института ректора воа. Расторгуева. Къамаьл ду Чехословаке арахьарча торговле массазарча вихала Я. Штроса. Цо белгалдаьккхар Чехословаке еррига экспортах 55 процент Советски Союзе кхоачашхилар, промышленно а Ӏилма - технически а райбе хиларах тарра чехословаки технически выставка городе Грозне хьалакхаш хилар.

Цул тӀехьагӀа къамаьл дир РСФСР лаккхерчи юкъерча специальни образоване министра заместителя Лебедева. Социалистически мехкашта юкъера Ӏилма, технически, культурни бувзамаш шерагара шерага шерлуш хилар белгалдаьккхар цо.

«Ково» объединене хӀаьа Грозне хьокхар чехословацки деттагӀаша Советски Союзе ена кхоалагӀа выставки я. Цар из хьалхагӀа хьекхай Волгограде Иркутске.

«Ково» Чехословаке арахьарча торговле монопольни объединени я. Цо доазол дехьа кхуьийт канцелярски вычислительни техника, полиграфически машинаш, коачача доагора насосии техника, измерительни регулировочни техника, автоматизаце техника, лабораторни кхерии техника, электроника, сердала источникаш, гаьнерон бувзам техника.

Пресс - конференци йистеяьннача тӀехьагӀа выставка хьайийлар Нохч - ГӀалгӀай АССР Министрий Совета председателя Р. В. Вахаева.

Объединене социалистически мехкашка дӀахкухьийтача еррига издалех ахенна соагӀа СССР-га кхоач. Уж чӀоагӀа тешаме болх беш а технически бӀарам лакха болаш а машинаш я. Масала, СССР Ӏилматехнически лабораторешка хӀаьа болх беш я 1200 соагӀа «Тесла» яха электронни микроскопаш. ЧӀоагӀа вайнга доархӀаш а дика болх беш а я поларографически, Ӏилма-технически, аналитически балхаш дара эша полярограф, органически веществаша углерода, водорода, азота элементарни анализ ера эша анализатор, газовой хроматографе методагӀа вӀашагӀъйбача веществай анализ ера эша «хром-4» яха агрегатни газови хроматограф, биохимически анализ еш бола белкови веществай структура тохкаш, медицина кийчъера тӀахьожам доаттабеш йола, ветеринаре, кхачан промышленносте, доакхар кийчдеча чӀоагӀа эшаш йола аминокислотай. автоматически анализатор, иштта кхьнераш.

Выставка бахка нах чӀоагӀа тьехкар цига хьалхьокхаш хиннача техникага, дукха хаттараш дир из йоазийтам болча чехословацки новкъостага.

Выставкас хьахьекхар социалистически мехкий Ӏилматехнически бувзамаш да тӀехьа чӀоагӀлуш хилар, кхьан мехка карагӀдаьнна хӀама шоллагӀча мехкага шерра дӀадоалийташ, оцьарна гӀулакха — социализми коммунизми хьалъера гӀулакха цунах пайда эцийташ хилар.

Ю. ЮСУПОВ.

СУРТА ТӀА: Чехословацки выставка.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Кош ма хиллара, республика ГТО многоборье чемпион ва Сунженски районера Р. Касаев, хӀаьта города чемпиона цӀи яккхара ГТО многоборье программах яхь лоаттаеш хилар города йиъ районера 120 атлет.

100 метра уддача дикагӀа результат гойтар В. Гацкаев — 11,3 секунд. ГӀоахалла кхувсалуча а из хилар толашагӀа — 6 метри 10 сантиметри.

ХӀаьта граната кхоссача атлето — Н. Сапарбаевен Н. Черепинен хьокхаи гойтар —90 метр. Цу шинне йийкьар шоллагӀен кхоалагӀен моттигаш, хӀаьта чемпион И. Сидоров хилар. Цун результат 80 метр я. Из республика керда рекорд я.

Города чемпион хилар многоборье 470 очко яьккха университета студент В. Гацкаи, командин зачете вотбаьлар Старопромысловски района спортсменаш.

А. АЛЕКСАНДРОВ.

СУРТА ТӀА: города чемпион В. Гацкан.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

КЕРДА АЭРОПОРТ ХУРГЬЯ

ХӀара шера совцуш республика авиатораша пассажираш дехи дола гӀулакхаш. Массехк шу хьалха академика Туполева конструировать йола реактивни лайнераш кхаьчай вай республике.

Бахача наха чӀоагӀа аьттув болаш да грозненски аэропорта хӀензарча хинара йоккхий самолеташ тӀаьца тоьо ца хилар. Цул соагӀа, хьагӀоттеш а Ӏохоашаш а города доазон тӀа гӀоала лелар бахьан долаш наьха увахцӀеноиа чӀоагӀа Ӏаткъам теташ ду самолетеша.

Цудухьа «Аэропроект» институто Грозне керда аэропорт хьалъера технически проект оттаний.

КхоалагӀча класса аэропорта торо хургья хӀара сахьата 300 пассажир тӀаьца.

Дукхача аэропортий кхоачабоацар да города уж гаьне хилар. Вай городе хьалъе лаьрхӀа йола аэропорт городал арахьа Терски доакъена кхувлабехьарча оагӀоахьа Нефтянка яхача хии йисте хургья.

Аэропорт хьалъерга 18,5 миллион сом ахча гӀоргда. Взлетни полоса бетонни хургья.

Укх шера граждански флота Министерства 1 миллион сома мальха балаш де лаьрхӀад. Хӏанзале 700 эзар сома мальха балхаш дань даьнна.

Кердача комплекса эттара дикагӀдар самолеташ дӀа а хьа а городе юстара йолаш ухаргхиляо да. Тарал массагӀа йолча самолеташкара даха эттара цхьалха кранаш кхаччанна тӀаьца торо хургья кердача аэропорта.

Пассажираша лаьрхӀа хьалъеттъя хоза хӀинзарча хинара здани. Цу здане чу йоагӀаргья нах хьежаш бегӀа зал, ресторан, кхийола вокзал шенен.

ПроектагӀа 1976 шера хьалъера самолеташ тӀаьца еза я керда аэропорт.

[illegible]

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 октябрь.

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйренара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 10.00 — Босбола телевидени. «Тибо дезал» яха телевизионни художествени фильм. 1-гӀа серн. 15.30 — Передачай программа. 15.35 — Босбола телевидени. «Ӏалами сагӀ». 16.05 — Советски Союзен Германе Демократически Республикан художествени самодеятельностий коллективий концерт. 16.35 — Шолохов. «Донски дувцараш». Литературах йола передача. 17.35 — Босбола телевидени. «Ираза мах хьеж вайна лакхе». 18.00 — Дунеи халкъашта юкъера обозрени. 18.15 — Керда обрядаш вахара юкъе яха Сунженски районера сат йоагӀа моттигаш. 18.30 — Саги закон. 1-гӀа передача. 19.00 — Босбола телевидени. Концерт. 19.30 — Босбола телевидени. «Тибо дезал» яхача телевизионни художествени фильма премьера. 2-гӀа серн. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Хоккеях йола СССР-а чемпионат. 22.15 — Босбола телевидени. Классически эшарий концерт. Ленинградера передача. 22.45 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Пхьабуарганш уж хилхари. 18.30 — Бадуев ваь 70 шу дизарга. Литературни композици (нохчий меттала). 19.10 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀоала». Информационни программа (эрсий, гӀалгӀай, меттала). 19.30 — Хоамаш [illegible]. 19.35 — «Къьнара вальс» яха телевизионни фильм.

16 октябрь.

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйренара гимнастика. 9.2? — Кердадараш. 9.30 — «Хьона, къонах». 10.00 — Босбола телевидени. «Тибо дезал» яха телевизионни художествени фильма 2-гӀа серн». 15.35 — Передачай программа. 15.1? — Босбола телевидени «Гуйре тӀаений». 16.30 — Блок. «Шийтта». Литературах йола передача. 17.00 — «Ӏилма-техник». 17.30 — Босбола телевидени. «Говза кулгаш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Сарахьнарие иоташ. 18.30 — Саги закон. 2-гӀа передача. 19.00 — Кавказой гӀулакхаш (гӀалгӀай меттала). 19.30 — «Тибо дезал» яхача телевизионни художествени фильма премьера. 3-гӀа серн. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Хоккеях йола СССР-а чемпионат. 22.15 — Босбола телевидени. «Шовна кетар». Передача дӀаьду Добронтова. 23.10 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.00 — Нохч-гӀалгӀай чу гӀоала. Информационни программа. (эрсий, нохчий меттала). 18.10 — Хуйнии хьажмӀаши дулех чузцаш латта депош. Фоторепортаж. 18.20 — ХьажмӀаш лелаерацта дола концерт (гӀалгӀай меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Телевизионни Волгоградски студи передача. 19.20 — «Добки дола толаман» яха документальни фильм.

РАДИО

15 октябрь.

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.50 — «ГӀулакх мишта ду шоана?» яха корреспонденци (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 Юрта бахама кхьхьегамхошта дола концерт (гӀалгӀай меттала). 16.00 — Немецко-фашистски гӀаьнахой Украина мукъальякха 30 шу дизарга. «ДоттагӀалена яха бахаш да вай» — яха беседа (нохчий меттала). 16.15 — «ГӀоравьина гӀишлоньярхо» яха зарисовка (нохчий меттала). 16.30 — «ТӀем тӀа санна къахьеташ в» яха Асхабова очерк (эрсий меттала). 16.45 — «ДикагӀа дола наькъаш» яха корреспонденци (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гӀоалеи Грозненеи кӀезиг - дукха мархаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ба хиланфетара температура республике гӀоала 20—25, Грозне 22—24 градус йоаьха йолаш хилен тарлу.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-30-11; бехктолхана секретара — 3-24-35; партийни вахарен культурин отделан — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта бахама отдела — 3-42-28; письмаш отделан бухгалтерее — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-35; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арахьуя шинара, еран, шоттан динана.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революцин проспект 7/84. Типография из-за «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 9750.